
OBSAH

Úvod	9
1 HISTORICKÉ SMERY A SÚČASNÝ HLAVNÝ PRÚD V PSYCHOLÓGII	13
1.1 História psychológie	13
1.1.1 Vznik psychológie ako modernej vedy: tradícia duchovnovedná a prírodovedná – pohľad zvnútra disciplíny	15
1.1.2 Významné smery v histórii psychológie	19
1.1.3 Kontext histórie utvárania modernej psychológie – pohľad zvonku disciplíny	21
1.2 Dve psychológie: teoretická a praktická	25
1.3 Súčasná teoretická psychológia	28
1.3.1 Hlavný prúd súčasnej teoretickej psychológie	28
1.3.2 Kritika súčasného stavu teoretickej psychológie	32
1.4 Príklad dilemy súčasnej – na jednotlivca sústredenej – psychológie: Stres z odlišnosti a neplnenia sociálnych očakávaní	34
1.5 Zhrnutie kapitoly 1	37
2 ETOGENICKÁ A DISKURZÍVNA PSYCHOLÓGIA R. HARRÉHO	39
2.1 Zdroje a inšpirácie etogenickej psychológie	40
2.2 Harrého nový model psychológie	42
2.2.1 Kritika experimentovania	44
2.2.2 Zdroje aktivity a aktivita ľudských bytostí	48
2.2.3 Pravidlá sociálnej aktivity	49
2.3 Harré o vytváraní sociálnej a personálnej bytosti	51
2.4 Úloha konverzácie a diskurzu v etogenike	53
2.5 Kritika Harrého etogeniky	56
2.6 Sociálny svet ako diskurz a text: Osobná identita ako text predpisu sociálnych rol	57
2.7 Zhrnutie kapitoly 2	62

3	SOCIÁLNY KONŠTRUKCIONIZMUS V PSYCHOLÓGII	65
3.1	Čo je sociálny konštrukcionizmus	66
3.1.1	Čo zjednocuje sociálnokonštrukcionistické prístupy?	68
3.1.2	Konštrukcionizmus verzus realizmus v psychológii: nová koncepcia predmetu psychológie	69
3.2	Úloha jazyka a diskurzu pri vytváraní sociálnej reality	72
3.2.1	Text a textualita	75
3.3	Sociálne a psychické v sociálnom konštrukcionizme	76
3.4	Výskum z perspektívy sociálneho konštrukcionizmu	78
3.5	Prúdy, predstavitelia a hodnotenie sociálneho konštrukcionizmu v psychológii	79
3.6	Príklad sociálneho vytvárania etnicity a národa a jeho dôsledky	82
3.6.1	Primordiálne a inštrumentálne etnické presvedčenia	82
3.6.2	Etnické presvedčenia a etnická/politická identita	87
3.7	Zhrnutie kapitoly 3	89
4	SKÚMANIE JAZYKA – OBRAT K JAZYKU V PSYCHOLÓGII	91
4.1	Obrat k jazyku v psychológii	91
4.2	Psycholingvistické a kognitivistické skúmanie jazyka	93
4.3	Sociálne skúmanie jazyka	96
4.3.1	Semiológia	97
4.3.2	Teória rečových aktov	98
4.3.3	Používanie jazyka a etnometodológia	100
4.4	Príklad používania jazyka ako prostriedku označovania a podceňovania (menšinových) ľudí – Rómov	102
4.5	Používanie jazyka ako prostriedku (ne)označovania a vynechávania (menšinových) ľudí – žien	107
4.6	Zhrnutie kapitoly 4	110
5	ANALÝZA DISKURZU	111
5.1	Vymedzenie diskurzu a jazyka	111
5.1.1	Analýza diskurzu ako metóda a ako teoretický prístup .	112
5.1.2	Postup pri analýze diskurzu	115
5.1.3	Podobnosti a rozdielnosti: analýza diskurzu, analýza konverzácie, analýza rétoriky	122
5.2	Naratíva v psychológii	124
5.3	Príklad diskurzu o etnicite a národe: Ako sa vyrába etnicita a národ tým, ako o nich hovoríme	126
5.4	Zhrnutie kapitoly 5	131

6	KRITICKÁ PSYCHOLÓGIA	133
6.1	Agenda kritickej psychológie: kritika agendy tradičnej psychológie	133
6.1.1	Nielen kritika, ale aj zmena	134
6.1.2	Aké majú byť potrebné zmeny?	135
6.1.3	Zdroje kritickej psychológie	137
6.1.4	Sebazdôvodnenie kritickej psychológie	138
6.2	Kritický realizmus a kritický relativizmus v kritickej psychológii	138
6.3	Otázky etiky, sociálnej spravodlivosti a psychológia	140
6.4	Otázky moci a psychológia	141
6.5	Metodolatria a výskum v kritickej psychológii	142
6.6	Vzťah kritickej psychológie k oblastiam tradičnej psychológie	144
6.6.1	Vývinová psychológia	145
6.6.2	Teórie osobnosti	146
6.6.3	Klinická psychológia	146
6.6.4	Sociálna psychológia	147
6.6.5	Medzikultúrna psychológia	147
6.6.6	Feministická psychológia	148
6.7	Dilemy kritickej psychológie: sebakritický pohľad na kritickú psychológiu	148
6.8	Kritická psychológia a jej smerovanie – pohľad zvonku	149
6.9	Kritická psychológia reklamy: príklad zobrazovania a vnímania ženského tela vo veľkoplošnej reklame	150
6.10	Zhrnutie kapitoly 6	171
7	FEMINISTICKÝ VÝSKUM A PSYCHOLÓGIA	173
7.1	Vývoj feminizmu a stratégie feministického výskumu	173
7.1.1	Krátky exkurz do feministických hnutí	173
7.1.2	Vývoj feminizmu a stratégie feministického výskumu ...	176
7.1.3	Súčasný feministický výskum	178
7.2	Moc, jej používanie a mocenské vzťahy v feministickom výskume	180
7.2.1	Reflexívna analýza jedného feministického výskumu ...	182
7.3	Styčné body feministického a kritickeho výskumu	188
7.4	Ako skúmala a skúma mužov a ženy psychológia: Príklad konštruovania muža a ženy v psychológii	190
7.5	Prečo ženy prijímajú svoje znevýhodnenia v spoločnosti? Rôzne podoby používania a vnímania moci	197
7.6	Zhrnutie kapitoly 7	205

8	MICHEL FOUCAULT A PSYCHOLÓGIA	207
8.1	Hlavné diela a témy M. Foucaulta	208
8.2	Metodológia: archeológia a genealógia	213
8.3	Foucault a psychológia	215
8.4	Analýza pôsobenia moci v interakcii novinárky a policajta	217
8.5	Zhrnutie kapitoly 8	231
9	METODOLOGICKÉ A PRAKTICKÉ DÔSLEDKY NOVÝCH POSTMODERNÝCH SMEROV V PSYCHOLÓGII	233
9.1	Nová psychológia – postmoderná psychológia?	233
9.1.1	Moderná doba a psychológia	234
9.1.2	Výskumný program pre postmodernú vedu o psychike	237
9.2	Nové prístupy k poznávaniu	240
9.3	Nové metodológie v psychológii	242
9.3.1	Psychologická metodológia, alebo metodológie?	242
9.3.2	Kvantitatívny a kvalitatívny prístup	243
9.3.3	Kvalita výskumu a jej kritériá	248
9.4	Praktizovanie novej psychológie	251
9.4.1	Reflexia postavenia výskumníka – výskumníčky	251
9.4.2	Rehabilitovanie profesionálnej psychologickéj praxe ako základu pre teórie psychológie	253
9.5	Zhrnutie kapitoly 9	257
	Záver	259
	Literatúra	261
	Malý slovník výrazov novej psychológie	271
	Menný register	277
	Vecný register	281